

TRØNDELAG
TEATER

SUGAR
Dobbers
Klaus Chatten

Sugar Dollies

av Klaus Chatten
oversatt av Ragnar Hovland
bearbeidet av Alexander Mørk Eidem

Regi **Alexander Mørk Eidem**
Scenografi og kostymer **Per Kristian Solbakken**
Lys **Harald Fosseide**
Masker og parykker **Sissel Grønlie**

Inspisient **Randi Andersen**
Sufflør **Ann Eli Aasgård**
Rekvisitør **Ingeborg Hopshaug**
Lyd **Jan-Emil Indergaard**

Rosy Mona Jacobsen

Babette Helle Ottesen

Tabca Grethe Nordberg

Viola Gerdi Schjelderup

Pettersen Ragnhild Sølvberg

Dessuten medvirker:
Per Anders Engelsen og Borgar André Flønes

Foto fra prøvene Lasse Berre
Plakatfoto i dekorasjonen Arne Nordtømme

Program **May Selmer**
Grafisk utforming **Mette Renée Green**
Ansvarlig utgiver **Ola B. Johannessen**

Kulisser og kostymer er produsert i teatrets egen verksteder
Fotografering og lydopptak under forestilling er ikke tillatt

Rettigheter: Teater & Musik

Norgespremiere på **GAMLE SCENE** 9. september 1998

SAS

GJENSIDIGE

Skjermen i sentrum

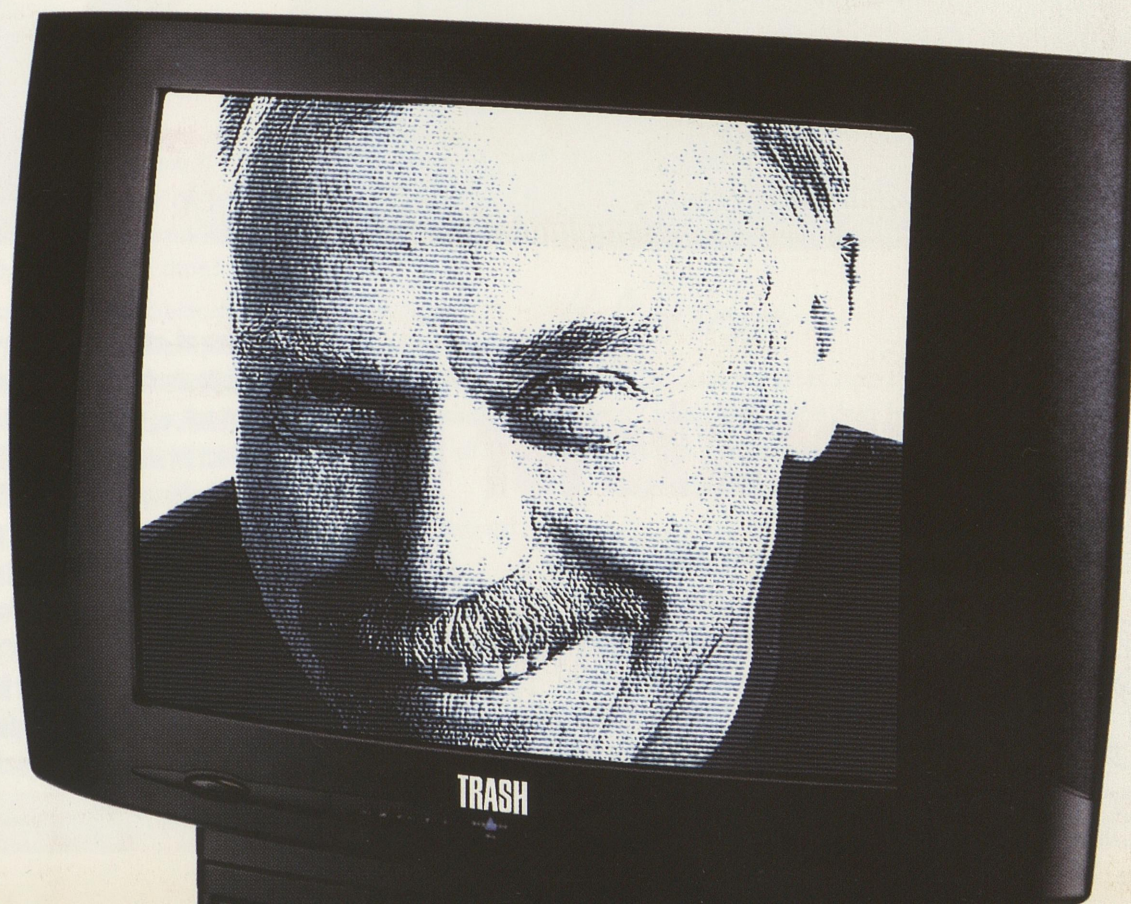
På slutten av århundret og ved tusenårsskiftet registrerer vi at fjernsynet er blitt sentrum i de fleste menneskers tilværelse. Ikke bare er det et sentralt møbel i hjemmene våre; det bestemmer også hva folk leser om i avisene og hva det snakkes om på arbeidet og i fritiden. Det som skjer på skjermen er nesten viktigere enn våre egne liv. Og når livets mening består i å «komme på TV», slik kvinnene i kveldens farsekomedie uttrykker det, da er det kanskje på tide å skru av og flytte blikket over til noe «live». Hva med et medmenneske?

Jeg ønsker Klaus Chattens satire velkommen på våre skrå bredder. Den unge dramatikerens spilles hermed for første gang i Norden. Likeledes ønsker jeg registudenten Alexander Mørk Eidem tillykke med sin avslutning av utdannelsen ved Statens Teaterhøgskole, «Sugar Dollies» er hans diplomoppgave.

Og til alle oss TV-slaver:
Velkommen til ekte, levende, «live»-teater!

Olav Johansen

Teatersjef

Klaus Chatten:

Jeg skriver ikke for tannleger

Det er to år siden nå, at teaterstykket «Sugar Dollies» ble satt opp på Deutsches Theater i Berlin.

Det går der fortsatt, og det ser ikke ut til å bli tatt av plakaten med det første. Og den elleville komedien har virkelig gått sin seiersgang over Tyskland.

Klaus Chatten er ikke selv helt sikker på hvor mange teatre som har satt det opp, men han tror det er sånn cirka ti, tolv stykker. I tillegg til at det også har gått på Gate Theatre i London.

Han høres ikke helt sikker på hvorfor han skrev det, heller, i alle fall blir han litt vag når spørsmålet stilles. Men underveis i samtalen kommer det kanskje noe som ligner på et svar.

Detektivarbeid

– Jeg ansføres av mennesker som gjør rare ting, og ikke minst motivene deres. Det finnes en mengde skjulte motiver for handlingene vi foretar oss, og jeg vil gjerne drive et slags detektivarbeid for å finne disse motivene. Via spillet prøver jeg å finne en kobling til virkeligheten, og jeg prøver å skape en direkte form for kommunikasjon. Og så er jo disse TV-showene til å spy av, og det er i seg selv ikke så rent lite motiverende.

Utrolig mye rart

Nå prøver vi å innvende at kvinnene i *Sugar Dollies* kanskje ikke har så mye med virkeligheten å gjøre. At de er for karikerte og figurene alt for overdrevne. Men det godtar han ikke uten videre:

– Jeg er helt overbevist om at det finnes slike mennesker. De er ikke så oppdiktet som du kanskje kunne tro. For når du ser hvem som klarer å komme med på TV for å brette ut privatlivet sitt, så må det være utrolig mye rart blant dem som ikke kommer med på skjermen. Og det er tross alt dem «*Sugar Dollies*» handler om.

– Fire av disse damene dine er ihvertfall ganske brutale typer?

– Ja. Og det kan man jo ikke gjøre noe med. Det er jo bare slik.

Dilemma

– Men er det ikke et problem, eller snarere et dilemma, at dem du skriver om gjerne forblir der i TV-verdenen sin, mens det er helt andre mennesker som går i teatret for å se stykkene dine?

– Jeg er vokst opp i en arbeiderfamilie, og jeg er ingen opphøyet forfatter som skriver for eliten. Jeg vil nå et bredt publikum. Jeg vil at stykkene mine skal ha en mening, og de skal være morsomme. Derfor lar jeg personene mine snakke et direkte språk. Direkte kommunikasjon er viktig. Jeg vil ikke ha sittende på meg at jeg skriver for tannleger!

– Og kommer de menneskene du skriver om i teatret?

– Det er jeg ikke sikker på. I DDR var det tradisjon at arbeiderne gikk i teater. De er kanskje blitt drevet bort av vest-tyskere nå – ikke vet jeg. Da jeg satt i salen under en forestilling av det første stykket jeg skrev, så jeg mange av dem jeg skrev om i teatret, og det var virkelig inspirerende.

Øst-Vest

Han har allerede nevnt den. Øst – Vest konflikten. Den er slett ikke fraværende i *Sugar Dollies*. Den grusomme mor, Babette Mrugalla, hater «ossiene», og fru Viola Pfauweber, som velger ut hvem som skal få delta i programmene, behandler den stakkars, kuede «ossie»-frua fra DDR's pissoarpatrolje svært så nedlatende.

– Betyr det at denne konflikten fremdeles lever – ni år etter murens fall?

– Ja, den gjør nok det i ganske stor grad. Men nå er det fire år siden stykket ble skrevet, og i Berlin kan man vel si at forholdene mellom «ossier» og «wessier» er iferd med å normalisere seg.

Helt på tryne

Klaus Chatten tar altså opp samtidstemaer. Han er opptatt av de vilkårene folk lever under. Og når vi ber ham om å fortelle hva slags menneske han er, kommer svaret ganske kontant:

– Jeg forsøker å være en elskverdig klovn.

– Og lykkes det?

– Nei, absolutt ikke. Det går fullstendig på tryne hver eneste gang. Likevel gir jeg aldri opp. Men det går ikke. Det gjør virkelig ikke det.

Hans Robertsen

The Medium is the Message

Marshall McLuhan

Telesjov? Det kan ikkje komme noe godt ut av en slik innretning.
Ordet er jo halvt gresk og halvt latin!

C.P. Scott

Ser deg på TV!

Det virker som vårt demokrati har funnet sitt mest fullkomne uttrykk i fjernsynskanalenes moderne «talkshows».

Ingen er nødt til å høre etter hva som blir sagt, men alle har lov å uttale seg. Ordet er dermed fullstendig fritt – uansett om det man sier ikke er aktuelt lenger. Kort sagt: Man kan si hva man tenker, uten overhode å tenke på hva man sier.

Det avgjørende er ikke å gå i dybden, men opp i lydstyrke.

Opgaven til den uunværlige programlederen er bare å finne svar på spørsmål som ikke er stilt, og sette dem i en sammenheng som ikke eksisterer. Mange «talkshows» har for enkelhets skyld et tema som skal behandles, men som det ikke

må snakkes høyt om. Friheten ligger i innsikt i vilkårligheten blant de som tenker anderledes. Diskusjonen, som ingen har orket å høre på, blir ofte oppsummert med de bevingede ord: «Teppefall – spørsmålet er fortsatt åpent!». Det høres originalt ut, men det er bare et gammelt sitat. Det originale i denne forbindelse er at kildeanvisningen aldri blir nevnt.

De moderne «talkshows» skiller seg fra gammeldagse samtaleprogram ved at de spesielt er lagt til rette for fjernsynsoverføring. I en samtale er det likegyldig hvordan partene tar bladet fra munnen. I et «talkshow» er dette det egentlige budskapet som tilskueren vil huske ...

Peter Ensikat

TRASH

Fjernsynet er på sitt beste når det forsyner oss med tomhjertet underholdning. Det er på sitt verste når det etteraper seriøs samtale – når det presenterer nyheter, politikk, vitenskap, pedagogikk, forretningsliv, religion – og gjør dem til underholdningspakker. Det ville være en fordel for oss alle om fjernsynet ble verre, ikke bedre. Ren og skjær underholdning er ingen trussel mot vår offentlige helse, det er derimot seriøse programmer som f.eks **Sesam Stasjon**.

Fjernsynet er ennå ikke gammelt nok til å kunne måle seg med produksjonen av trykt søppel. Jeg har altså ingen innvending mot fjernsynets søppel. Det beste ved fjernsynet er nettopp søppelet, og det utgjør ingen alvorlig trussel mot noen eller noe. Vi kan da heller ikke måle en kultur ut fra dens produksjon av utilslørte trivialiteter, men ut fra hva den mener er viktig. Det er der problemet vårt ligger, for fjernsynet er på sitt mest trivielle, og dermed også farligste, når det stiler høyt, når det sier seg å formidle viktige, kulturelle samtaler. Det ironiske er at det er nettopp det som intellektuelle og kritikere uavlatelig vil ha fjernsynet til å gjøre.

Når man ser amerikansk fjernsyn, blir man minnet om George Bernard Shaws bemerkning da han for første gang så de glitrende neonlysene på Broadway og 42. Street om kvelden. «Det må være vakkert», sa han, «dersom man ikke kan lese.» Fjernsynet tilbyr seerne en lang rekke emner, det skal minimale evner til å forstå det, og det tar hovedsakelig sikte på følelsesmessig tilfredsstillelse.

Når man hevder at fjernsynet er underholdning, er det selvsagt bare en banal påstand. En slik kjensgjerning utgjør neppe noen trussel mot en kultur, og det er ikke engang verdt å skrive en bok om. Det kan til og med være en grunn til å glede seg over. Livet er som kjent ingen dans på roser. Om det skulle dukke opp en og annen blomst underveis, vil det tross alt bare gjøre livet en smule lettere å mestre. Men det jeg påstår her, er ikke at fjernsynet er underholdende, men at det har gjort underholdning i seg selv til det naturlige format for fremstilling av enhver erfaring. Fjernsynsapparatet holder oss i konstant samkvem med verden, men gjør det med en fremtoning som er uforanderlig smilende. Problemet er ikke at fjernsynet forsyner oss med underholdende stoff, men at ethvert stoff fremstilles som underholdning, og det er noe ganske annet.

Underholdning er den overordnede ideologi som styrer alt som skjer i fjernsynet. Det er også derfor nyhetssendingene, som hver dag skaffer oss bruddstykker av tragedie og barbari, inneholder en oppfordring om at vi skal «bli med dem i morgen». Hvorfor det? Man skulle tro at flere minutters mord og tumulter skulle gi nok stoff til flere måneders søvnløse netter. Vi godtar oppfordringen og skrur på igjen fordi vi vet at «nyhetene» ikke skal tas alvorlig, at alt er for moro skyld, så og si. Det er ikke snakk om noen sammensvergelse, ingen skort på intelligens, bare en endefram erkjennelse av at «godt fjernsyn» har lite å gjøre med hva som er «godt» i en utredning eller i andre former for verbal kommunikasjon. Her er det snakk om hvordan billedfremstillingen tar seg ut.

Når en befolkning blir oppslukt av trivialiteter, når kulturliv får en ny definisjon og blir til en evig runddans av underholdning, når seriøs offentlig samtale blir til en form for barnebabbel, kort sagt når et folk blir til et publikum og deres offentlige liv blir til et varieténummer, da er det fare på ferde, og kulturdød er en nærliggende mulighet.

Hvem vil ruste seg til kamp mot et hav av underholdning? Hvem skal vi klage til, og når, og i hvilket toneleie, når all seriøs samtale løser seg opp i fnis? Hva er motgiften til en kultur som blir årelatt av latter? Jeg er stygt redd for at filosofene våre ikke har gitt oss noen retningslinjer i så måte. Det har vært vanlig at deres advarsler har rettet seg mot de bevisst utformede ideologiene som appellerer til de verste sider ved menneskenaturen. Det er ingen *Mein Kampf* eller *Det kommunistiske manifest* som har varslet om dets komme. Men en ideologi er det like fullt, for den påtvinger oss en ny livsstil, nye relasjoner mellom mennesker og idéer, som det ikke finnes noen samstemmighet om, som ikke har vært gjenstand for noen diskusjon, som ikke har møtt noen motstand. Bare underkastelse.

Når man innfører overføring av bilder med lysets hastighet, gjennomfører man en kulturell revolusjon. Uten avstemning. Uten polemikk. Uten motstand fra noen gerilja. Her har vi å gjøre med en ideologi i rendyrket form.

AND YOU'RE
HISTORY.
DIRTBAG!

КЛУД!

УНННН!

HIKK!

Smakløst søppel eller noe for enhver?

Juggel. Klisjéer. Falskt glitter. Statussymboler som skjærer i øynene. Søkte påfunn. Eksotika og kuriosa i absurde mengder. Overflatiskhet. Virkelighetsflukt. Det hele kan kokes ned til én stavelse: **Kitsch**.

Siden århundreskiftet har kitschbegrepet blitt brukt av stadig flere om stadig mere. I dag er kitsch dét internasjonale stigma enhver autorisert eller selvoppnevnt kjenner tyr til når en ting skal stemples som **smakløs**.

Kitsch kan være et interiør, et musikkstykke, en litterær genre, en omgangsform, en byggestil eller et par sko. Referanseområdet har blitt det estetiske felt i aller videste forstand ...

Det finnes en smak for mennesker, visuell smak, smak for følelser – og det finnes en smak for handlinger, en moralens smak. Intelligens handler faktisk også om smak: Smaken for idéer.

En risikerer da å bli konfrontert med **dårlig** smak på like mange felter.

«Det finnes en vulgaritet i den moralske sfære, en vulgaritet i følelser og intellekt, ja selv en åndens vulgaritet,» ifølge Aldous Huxley.

Kitschen finner grobunn på alle livsområder – den kan være her, der og overalt.

ekte møkk og falsk idyll

Denne spesielle arten av homo sapiens ble først definert av Hermann Broch, østerriksk filosof og forfatter, i et foredrag i 1950. Tanken var omtrent denne: Kunst – i vid forstand – speiler til enhver tid mennesket. Men enkelte mennesker kjenner seg bare igjen i et altfor hensynsfullt bilde som forskjønner og bedrar. Kitschmennesket skaper eller kjøper estetisk innpakke de løgner, det foretrekker verden slik det ønsker den skal være, ikke slik den virkelig er. Det er denne **livsholdning** kitsch handler om.

Hos Broch blir derfor kitschkritikken en ideologikritikk, men kitschmennesket lider ikke av «falsk bevissthet» – som så ofte er diagnosen til dets nære slektning: «massemennesket». Kitschmennesket **vet** bedre, men bruker kunst som et skjerm Brett for å kunne nyte livet uforstyrret og slippe å se det grusomme i tilværelsen. Kitsch handler om «estetisk oversminking av det stygge», «fornektelse bak «dekorasjon»».

Dette perspektivet gir Milan Kundera en metafysisk vri i romanen *Tilværelsens uutholdelige letthet* (1983), der et kapittel nærmest er et essay om kitsch. Kundera mener kitschen ligger innbakt i enhver påstand om at tilværelsen er fullkommen og god, til tross for det daglige bevis for vår motbydelige natur: Vi bæsjer! «Møkka» blir for ham et bilde på det «fundamentale uantagelige» ved menneskets tilværelse, og kitschen det estetiske uttrykk for «møkkas absolutte fornektelse».

Møkka bak kitschens falske idyll kan være ren terror. Broch viser til Neros og Hitlers skjønnhetsdyrkelse. Kundera til det kommunistiske 1. mai-tog av alltid smilende, aldri tvilende idioter. Her handler kitsch ikke om en estetisk defekt ved malerier, men en moralsk defekt hos mennesker, en alvorlig karakterbrist, som får sitt typiske uttrykk i **sentimentalitet**.

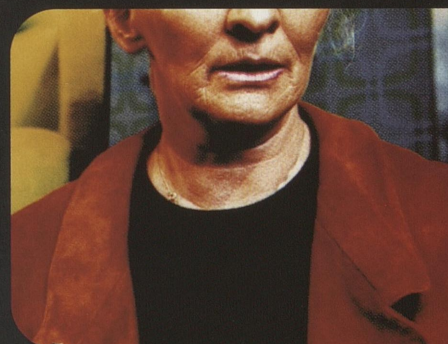
Denne sinnsstemning vurderer kitschkritikerne som **farlig**. Den forenkler og fordreier alle inntrykk, og gjør verden harmløs – barn blir bare «skjønne» (særlig når de gråter), alle par lever lykkelige til sine dagers ende, fortid og nåtid nedsukres av nostalgi og romantikk. Slik avleder kitschen oppmerksomheten fra ubehagelige kjensgjerninger, og hindrer innsikt i verden slik den er.

I en artikkel om «Kitsch og sentimentalitet» saumfarer filosofen Robert C. Solomon kitschkritikernes forskjellige argumenter for hvorfor «gode» følelser som glede, sympati og ømhet skulle være «dårlige» – dvs umodne, manipulerende, falske, billige, forvrengende osv. Fordømmelsen baserer seg på et rent **ubehag** ved naive emosjoner.

Det er de mest grunnleggende følelsene som forkastes, følelser «enhver idiot» har, og som dannede mennesker derfor bør heve seg over. Sentimentalitet er tegn på en enkel sjel, mens avmålt skepsis vitner om sofistisert sinn. Bak de moralske skinnargumentene står altså den gode smak, som simpelthen finner normale, menneskelige følelser «upassende» i estetisk sammenheng.

Jakten på kitschens vesen har dog frambrakt få resultater man kan enes om. Bortsett fra det selvsagte aksiom at det dreier seg om en svært utbredt styggedom, har man bygget på et felles, underforstått premiss: Kitschmenneskene – det er de andre! Men selv dét virker ikke helt overbevisende i dag.

Kilde: «Vulgær og vidunderlig - en studie i utsøkt dårlig smak»
av Kjetil Rolness, Aschehoug & Co

Nærbildet

Navn: **ALEXANDER Mørk Eidem**
Alder: **27 år**
Yrke: **Regissør**
Født: **I Oslo**
Bor: **I Bergen**
Frierer: **I Tromsø**
Jobber: **I Trondheim**
Aktuell: **I forbindelse med premieren på Sugar Dollies**
Sivilstand: **Samboer**
Stjernetegn: **Tyr**
Utdannelse: **Statens Teaterhøgskole. Jus, historie og mediavitenskap fra Universitetet i Oslo**
Motto: **ORDET I SENTRUM!**

Beskriv deg selv med fire ord!

Intolerant, inkonsekvent, lat og pen.

Hvordan ville samboeren din beskrive deg?

Intolerant, inkonsekvent og lat.

Hva gjør deg redd?

Den pågående tilintetgjørelsen av Norges forsvar. Ikke glem 9. april!

Hva slags musikk lytter du til?

Alt, så lenge det er god lyd. Livet er for kort for dårlig lyd!

Hva leser du helst?

Bøker av Mai Lerum, Anne Holt og «Lek». For tung litteratur går utover TV-tittingen

Hva ser du helst på TV?

Innsamlingsaksjoner og Vikinglotto.

Hva er du opptatt av?

Alt som «Brennpunkt» lager programmer om. Takk og lov for at det finnes slike mennesker!

Hvilke programledere liker du best?

Per Ståle Lønning, Nils Gunnar Lie og Gerhard Helskog. De er sannhetssøkende og rettferdige og gjør landet vårt til et godt sted å leve!

Hvem ville du hatt med deg på en øde øy?

Dronning Sonja – i tilfelle øya skulle trenge litt oppussing.

Hva ser du helst på kino?

Alt som er norsk, og Kenneth Branaghs «Hamlet».

Det beste du får til middag?

Rogn av torsk med lever og melk til.

Hva kan du ikke klare deg foruten?

Kontantstøtten og andre gode bidrag.

Hva er hobbyen din?

Kjæresten min!

Hvis du fikk velge et annet yrke, hva ville du bli?

Journalist

Tror du på Gud?

Ja, selvfølgelig! Uten Ham ville verden virke kaotisk og meningsløs.

Er det noe du angrer?

At jeg ikke avsluttet jus-studiene mine.

Hva inspirerer deg?

Narkotiske stoffer.

Når blir du glad?

Når gode venner får dårlig omtale!

Hva kjeder deg?

Dumme spørsmål!

I California kaster de ikke søppelet –
de lager fjernsynsserier av det.

Woody Allen

**En heil verden va' tilstede
før å dele det som skjedde i høst.
Vi så menneska gråte av glede
og ei grense åpne mot øst.**

**Ingen kunne la vær'
alle sammen va' der
og fikk se
Brandenburger Tor.**

**Her står vi på Brandenburger Tor
hand i hand som om det va' i går.
Du og æ på Brandenburger Tor
vi ser på Brandenburger Tor
ja, vi ser på Brandenburger Tor.**

**Norges bidrag til
Melodi Grand Prix 1990.**

Alexander Mørk Eidems diplomoppgave

Med oppsetningen *Sugar Dollies* er Alexander Mørk Eidem klar med sin diplomoppgave etter tre år på Statens Teaterhøgskole.

Vi er både glade og takknemlige for at Trøndelag Teater har gjort det mulig for Alexander Mørk Eidem å avslutte sceneinstruktørstudiet sitt innenfor de profesjonelle rammene som teatret kan gi.

Helt siden instruktørutdanningen startet ved Statens Teaterhøgskole i 1979, har det vært en utfordring å skape vilkår på skolen som speiler virkeligheten rundt en profesjonell teaterproduksjon. Et av kravene teatrene må kunne stille til de ferdigutdannede instruktørene våre er at de mestrer det profesjonelle apparatet. For det instruktørkullet som nå blir «uteksaminert», har vi gått nye veier ved å etablere et samarbeid med Rogaland Teater, Den Nationale Scene, Det Norske Teatret og Trøndelag Teater i en såkalt *fadder-teater-ordning*. Med dette har skolen tatt et langt og viktig skritt fremover. Vi har fått utvidet skoletiden med et «uformelt» halvår, samtidig som *fadderteatrene* er med på å tilføre nødvendige komponenter for å skape den profesjonsutdanningen vi ønsker. *Fadder-teater-ordningen* er mer enn bare diplomoppgaven; den inneholder også faglig kontakt mellom teatret og studenten over lengre tid. Alexander Mørk Eidem har også tidligere arbeidet med skuespillere ved Trøndelag Teater - i oppsetningen av kabareten *Har jeg noengang fortalt deg ... det værste jeg veit, - vist i Theatercaféen*.

Nå har han tatt fatt på en «velvoksen» oppsetning, som involverer teatrets totale produksjonsapparat. Skolen og teatret har sammen lagt premissene for diplomarbeidet. Trøndelag Teater har stilt Gamle Scene til disposisjon, og for Alexander har det vært en spesiell utfordring å skulle gå løs på et nyskrevet skuespill – av tysk opprinnelse.

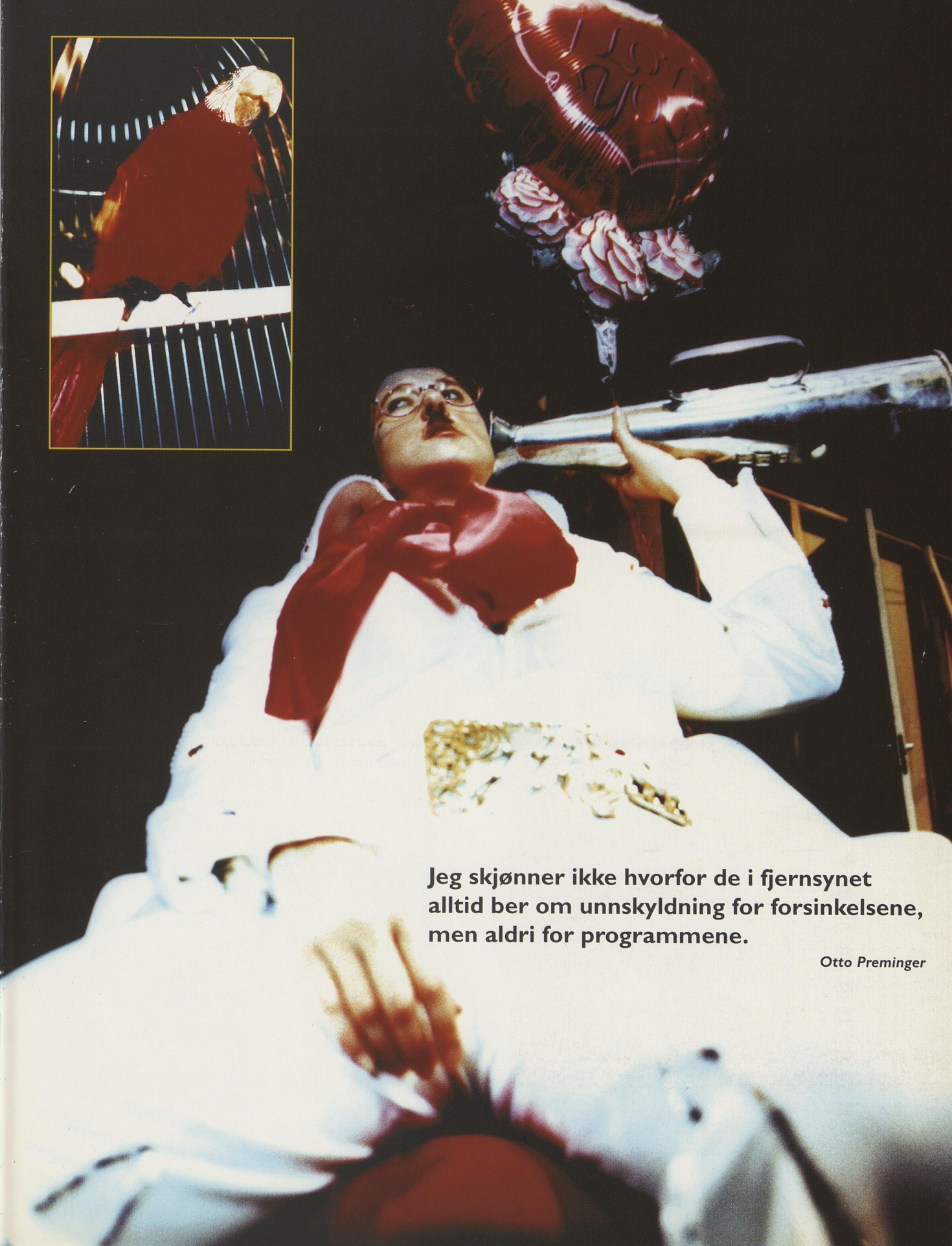
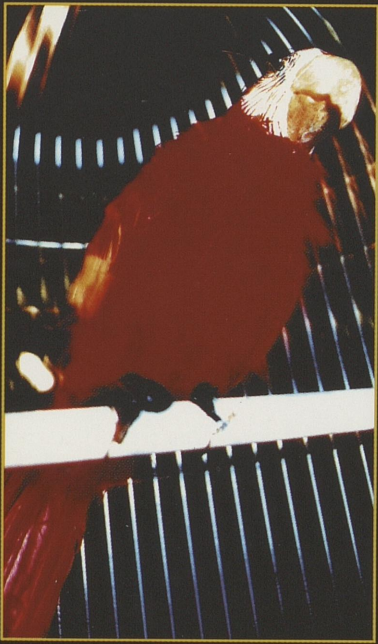
Vi håper at publikum får et rikt og spennende møte med denne 27 år gamle debutanten, og at det som vises på scenen vil gi mersmak.

Vi på vår side vil takke Trøndelag Teater for samarbeidet, og ønske Alexander Mørk Eidem lykke til når han nå forlater skolen.

Kunsthøgskolen i Oslo
Statens Teaterhøgskole

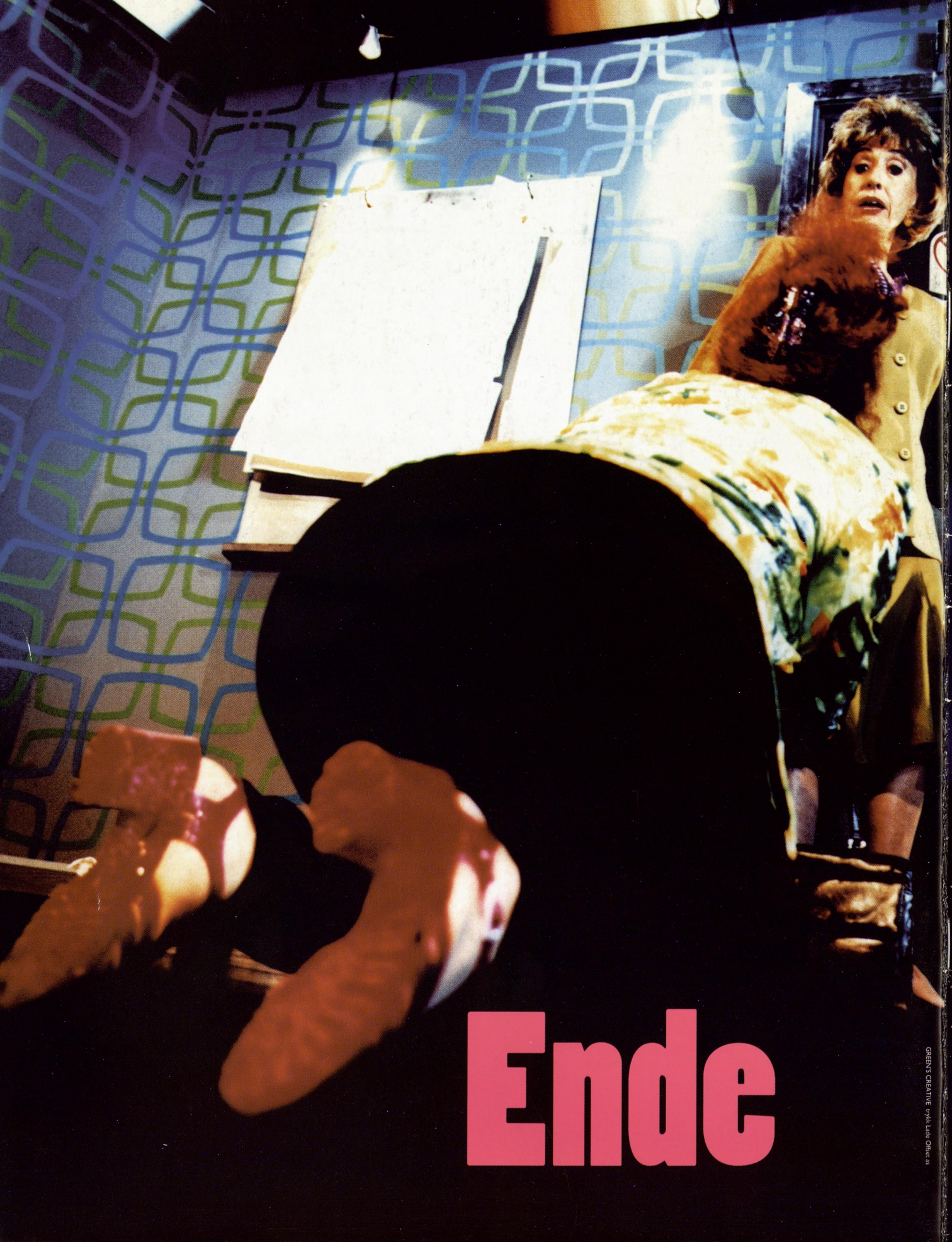
Eirik Nilssen Brøyn
dekan

Morten Krogh
linjeleder

A man in a white tuxedo with a red scarf and a gold belt buckle is looking upwards. He is holding a rifle across his shoulder and a bouquet of pink roses. A large red heart-shaped balloon is visible above him.

Jeg skjønner ikke hvorfor de i fjernsynet
alltid ber om unnskyldning for forsinkelsene,
men aldri for programmene.

Otto Preminger

Ende